

לעילוי נשמת מרת אימי המזוככת ביסורים
הכ"מ ארלט חנה ע"ה בת פרחת תחי'
שנלב"ע י"ב כסלו התשע"ט
ת.ג.צ.ב.ה

גליון 39
ה'תשע"ט

פרשת
כי תצא

גליון שז"ת

וַיִּגְדַּל וַיִּקְרָא
דָּתָהּ דָּתָהּ

סימן קמז - קמח

שאלות שנשאלנו והשבנו בס"ד
ממה שחננו ה' בחמלתו ותברך
אודן נזרית

החונה בעיד האבות באר שבע טובב"א

תוכן הענינים

סימן קמז.....ג

סוכה שיש בה דופן עקומה שאינה בגובה הסכך פחות מד' אמות בקו מאוזן בגובה הסוכה, ומשוך מסוף הדופן מחיצה אנכית עד גובה הסכך, הסוכה כשרה, אפילו אם יש באלכסון ממקום שמתחיל שיפוע הדופן עד גובה הסכך יותר מד' אמות, ומקיים בה מצות ישיבה בסוכה, ומברך בה ברכת לישב בסוכה, בכל מקום שהוא תחת הסכך ולא תחת הדופן העקומה.

סימן קמח.....יב

לכתחילה יש לכהן לקיים את מצות פדיון הבן וקבלת המעות בעצמו דמצוה בו יותר מבשלוחו, ובפרט שיש מהפוסקים הסוברים שלא מועיל בזה בזה שליחות, ואפילו אם שולח כהן חבירו, ובפרט בימנו דאכשר דרא, ומצויים כהנים בכל מקום לקיים הפדיון ע"י הכהן בעצמו, אמנם בשעת הדחק כגון מקום רחוק יש לסמוך על הפוסקים דאפשר לעשות ע"י ידי שליח.

מפתחות.....יז

גליון שו"ת

והדפוס
התורה והמצוה

מפי

הרב אורן נזרית שליט"א

ניתן להקדיש פרשיות

לברכה והצלחה

ולעילוי נשמות זכיו"ב

פרטים בטל:

0506491414

0509013000

גרפיקה ועימוד:

א.י.ש. אשדוד

052-7627127

למעוניינים ניתן לקבל גיליון זה וכן את הגליונות:

שיחות חיזוק; אשיחה בחוקיך; אשיחה בהלכה; מהמחבר במייל: toraoren@gmail.com
 כמו כן ניתן להשיג ספרי המחבר סדרות הספרים: שיחות חיזוק (ה' כרכים); אשיחה בחוקיך (ה' כרכים);
 קול חתן; קול שמחה; ומארז דיסקים 'שיעורי יגדיל תורה' בטל: 0506491414 , 0509013000

סימן קמז

(אורח חיים סי' תרל"ב ס"א וס"ב)

שאלה:

נשאלתי בדין הכשר סוכה שיש בה דופן עקומה בקו מאוזן פחות מד' אמות ואינה בגובה הסכך, ומשוך מסוף הדופן מחיצה אנכית שמגיעת לגובה הסכך.

כזה:

תשובה:

סוכה שיש בה דופן עקומה שאינה בגובה הסכך פחות מד' אמות בקו מאוזן בגובה הסוכה, ומשוך מסוף הדופן מחיצה אנכית עד גובה הסכך, הסוכה כשרה, אפילו אם יש באלכסון ממקום שמתחיל שיפוע הדופן עד גובה הסכך יותר מד' אמות, ומקיים בה מצות ישיבה בסוכה, ומברך בה ברכת לישב בסוכה, בכל מקום שהוא תחת הסכך ולא תחת הדופן העקומה.

וזה החלי בעזר צורי וגואלי תשובה מאהבה.

נראה דיש להכשיר סוכה זו מב' טעמים:

א. טעם ראשון להכשיר הסוכה: מדין דופן עקומה.

הנה דין דופן עקומה מבואר במשנה בסוכה (יז.) בית שנפחת וסיכך על גביו, אם יש מן הכותל לסיכוך ארבע אמות פסולה וכו', ובגמ' (שם:) אמר רבה אשכחתינהו לרבנן דבי רב דיתבי וקאמרי אור פוסל בשלשה, סכך פסול פוסל בארבעה, בסורא אמרי להא שמעתא בהאי לישנא, בנהרדעא מתנו אמר רב הונא אמר שמואל סכך פוסל באמצע פוסל בארבעה, מן הצד פוסל בארבע אמות, ורב אמר בין מן הצד בין באמצע בארבע אמות. ופירש רש"י באמצע בארבעה. דמקום חשוב הוא להפליג ולחוקן שאין הדפנות מועילות זו לזו ונראות כשתי סוכות. מן הצד בארבע אמות.

אבל פחות מכאן כשרה דמסלקינן להו בפחות מכאן בעקימת דופן, ובלבד שישתייר הכשר סוכה בכשר אבל ארבע אמות לא איתמר בהו דופן עקומה ע"כ, ופסקו הטור ושו"ע (סימן תרל"ב סעיף א) וז"ל: סכך פסול, פוסל באמצע בד' טפחים, אבל פחות מד', כשרה, ומותר לישן תחתיו. מן הצד אינו פוסל אלא בד' אמות, אבל פחות מד' אמות, כשרה דאמרינן דופן עקומה, דהיינו לומר שאנו רואים כאילו הכותל נעקם ויחשב זה הסכך הפסול מגוף הכותל, ודבר זה הלכה למשה מסיני. הילכך בית שנפחת באמצע וסיכך במקום הפחת ונשאר מן התקרה סביב בין סכך כשר לכותלים פחות מארבע אמות, כשרה, ומיהו אין ישנים תחתיו כל זמן שיש בו ארבעה טפחים. ע"כ.

ולפי זה בנדון דידן אפשר לומר בפשטות דבכהאי גונא הדופן עקומה נחשבת בגובה הסכך, רק שכך צורתה בעיקום. כמבואר במג"א (סימן תרל"ב ס"ק ב) שכתב וז"ל: נראה לי דאם הגג עקום כגגין שלנו אף על פי שיש בשיפוע ד' אינו פסול אא"כ יש במשכו ד' דאז תופס בסוכה ד'. ע"כ. וכ"פ במשנ"ב (ס"ק ה) והוסיף בשעה"צ (ס"ק ט) בשם בכורי יעקב בשם אליה רבה דהוא הדין לענין פסול ד' טפחים באמצע הסוכה הדין כן, שאם עומד בשפוע ויש במשכו ד' טפחים ואין תופס בסוכה ד' טפחים, שאינו פוסל. ע"כ. ולפ"ז הדין פשוט דהוא דופן עקומה בעיקום שאין ברחבה ד"א [רק באלכסונה יש], ובקצה העליון שלה מתחברת לגובה הסכך וכשרה.

ויסוד דופן עקומה מבואר ברש"י (סוכה יז. ד"ה פסולה) וז"ל: דאזיר פוסל בשלשה אפילו מן הצד, ומכאן אני אומר ומפרש: הא דאמרינן שבסכך פסול מן הצד אמרינן דופן עקומה להכשיר עד ארבע אמות - היינו דחשבינן לסכך כאילו מן הדופן, ונעקם ונכפף למעלה,

על פי שהוא גבוה מג' טפחים, רואין אותו כאילו ירד למטה ונגע בשפת זה היורד, והוא שיהיה מכוון כנגד שפת היורד. וכתב הרמ"א (שם) דהיינו שיש באויר שבין התחתון טפח, שראוי להוריד העליון ואז כשרה. ע"כ. היינו דכל שיש ברוחב הסכך טפח וחלק התחתון שכנגדו הוא מכוון כנגד שפת היורד אמרינן חבוט רמי.

ומרן מופת הדור זצ"ל בחזו"ע (עמוד עג הערה לז) כתב שאף אם הריוח שבגג הסוכה רחב ביותר שאף אם נראה שהקנה ירד למטה, נשאר אויר בינו לבין הדופן, יש לומר לבוד עם חבוט רמי וכשר, וכ"כ בהגהות רעק"א על ש"ע שכ"ד הר"ן דלא כ"א שהביא הר"ן, וכ"ד הלח"מ (פרק ה' הלכה כא), ובכסף משנה (שם) צידד דבעינן שיהיה מכוון בצמצום ליכנס בין התחתונות, הא לאו הכי לא אמרינן חבוט רמי, וכ"כ בכה"ח (תרל"א ס"ק י"ט) בשם הלבוש ושולחן גבוה. ע"כ. ובספר תבואות שמש להגר"ש משאש זצ"ל (או"ח סימן כא) העלה להקל בזה שאמרינן חבוט רמי ולבוד, וז"ל: דכיון דפשט דברי הרמב"ם מורין דאמרינן חבוט ולבוד, וכן היא דעת הה"מ והר"ן והב"י ומור"ם והלח"מ, ודברי הכ"מ שהמציא החידוש הזה הם בדרך אפשר, וגם סותרים עצמם ממקום אחר, וגם לא העלם על שלחנו או בביתו הנאמן וגם שום פוסק או מפרש מנושאי כלי הטור והש"ע לא הביאו דבריו הנ"ל, מכל זה מוכח דלאו הלכתא נינהו והעיקר להקל בזה. עכ"ל. ובנד"ד הסכך העליון מכוון בצמצום להכנס בין האויר שלמטה, שמהני לכ"ע.

ג. חבוט רמי בסכך שלם

אמנם יש להתבונן אם יועיל לומר כאן חבוט רמי, מפני שכאן מיירי בסכך שלם שצריך לומר בו חבוט רמי, הנה במשנה (סוכה טז.) בדפנות הסוכה העומדות על הארץ וגבוהות עשרה טפחים, אף על פי שאינן מגיעות לסכך,

ובאזרה ליכא למימר הכי, ואיני מפרש רואין את הדופן כאילו הוא עקום והולך תחת הסכך פסול ומגיע לסכך כשר, ומוציא את הפסול מן הסוכה - דאם כן גם גבי אויר נמי נימא הכי. עכ"ל. וכ"כ הריטב"א (שם ד. ד"ה פחות מכאן) בשם התוספות שפירשו דופן עקומה שרואים דופן זה דרחוקה בתוך ארבע אמות כאילו היתה מתחלתה סמוכה לסכך אלא שנתעקמה, ונתרחקה ונעשה מקצתה סכך, ואין לומר כן כשיש אויר בינתים דהשתא לא שייך למימר הכי, מעתה כל מה שהוא בתוך ארבע אמות אין משתמשין תחתיו שהרי דינו כדין דופן שנתעקם למעלה. ע"כ. והמאירי (שם ד"ה עשה) כתב ופירוש דופן עקומה שכל שהסכך פסול מפסיק בין הכותל, והסכך כשר בפחות מד' אמות, רואין כאילו אותו סכך פסול נתעקם ונעשה דופן, ר"ל ורואין הכותל והסכך פסול כאילו הכל דופן שנתעקם ונשתפע מקרקעיתו עד מקום הסכך כשר, שכן דרכה של כותל להתעקם בגובה כ' עד כדי שיעור זה. עכ"ל.

ומדבריהם של ראשונים אלו למדנו שכל שאין הפסק אויר מתחילת עיקום הדופן לסכך ואינו יותר מד' אמות נוכהסבר של המג"א (לעיל) שד' אמות נמדדות בקו ישר מאוזן, ברוחב הסוכה מלמעלה, ולא לפי אורך העיקום, אף אם אלכסונו יותר מד' אמות חשיב דופן עקומה שכן דרכו של כותל להתעקם בגובה כ' עד כדי שיעור זה.

ב. טעם שני להכשיר הסוכה: מדין חבוט רמי ודופן עקומה

ולרווחא דמילתא אפשר להוסיף טעם להכשיר סוכה זו, דאמרינן בכהאי גונא חבוט רמי דהיינו רואים כאלו הסכך יורד ומגיע עד גובה דופן עקומה, ומבואר דינו במשנה (סוכה כב.) ובטור ושו"ע (סימן תרל"א סעיף ה'), וז"ל: היה הסיכוך מדובלל (פירוש מבולבל), והוא הסיכוך שיהיה מקצתו למעלה ומקצתו למטה, כשר, ובלבד שלא יהיה בין העולה והיורד ג' טפחים, ואם היה ברוחב זה העולה טפח או יותר, אף

והערוך לנר (שם) כתב שלא שייך חבוט רמי אלא כשיש אויר למטה, שנוכל לומר שרואים את העליון כאילו נפל לתוך אויר, אבל לא כשאינן אויר למטה.

ובהגהות הר"ש מדעסוי (שם) כתב לפי שבפירוש מיעטה התורה ששני סככים פסולים מקרא דבסכת.

ובספר שארית יעקב (ווינר, סימן ד' אות יד') כתב דאין כוונת התוס' להקשות שנאמר כאן חבוט רמי שהרי אין מדובר כאן בענפים שרחבים טפח דווקא ולא שייך בזה חבוט רמי, אלא קושייתם להפך, דלהלן בפרק הישן תיפסל משום סוכה תחת סוכה, וע"ז כתבו דלא שייך, והיינו דשם לא שייך פסול סוכה תחת סוכה דכל שאין בעליון ז' על ז' טפחים אינו נחשב לסוכה, ואף לדעת החולקים על שמואל וסברי שבגובה אין צריך הכשר סוכה מכל מקום ברוחב צריך.

והקשו הערוך לנר ובהגהות מלא הרועים (שם) לפירושו של המהר"ם מדברי התוס' לעיל (ט): ד"ה הא קא מצטרף) שכתבו שאם אין התחתונה צילתה מרובה אלא מחמת עליונה אם יש בגגו טפח אמרינן חבוט רמי, אע"פ שהוא סכך שלם, ותרין הערוך לנר ליישב לשיטת המהר"ם בדוחק, דרק בסכך שלם שצילתה מרובה מחמתה אין אומרים חבוט רמי, אבל לעיל מדובר שחמתה מרובה מצילתה, וכן תרין הגהות מלא הרועים (בתירוץ השני).

ועוד תרין בהגהות מלא הרועים (בתירוץ הראשון) דיש לומר דגם לעיל אין אומרים חבוט רמי על כל הסכך, אלא על מקצתו כדי להכשיר התחתונה שתהיה צילתה מרובה.

וראיתי בספר שערי יצחק (פלאסקר, סימן לב' עמוד פה) שכתב לבאר דברי המהר"ם, דלמה לא נימא גם בסכך שלם חבוט רמי, וכתב שראה בהגהת הש"ס ווילנא בהגהות הגאון ר' שמחה דעסוי שכתב בפירוש התוס', וז"ל: דפסול

שהסוכה כשרה, כתב הפני יהושע (סוכה טז. ד"ה מלמטה למעלה אם גבוה מן הארץ עשרה טפחים כשרה) שלדעת הר"ן [סוכה ד: , ב. מדפי הרי"ף, ד"ה וגרס' תו בגמ' ת"ר נעץ ד' קונדסין] בשיטת הרי"ף שבסוכה לא נאמרה ההלכה של גוד אסיק, הטעם שהסוכה כשרה כשהסכך גבוה מהדפנות הוא מפני שאנו אומרים חבוט רמי, והרי זה כאילו הסכך ירד וכאילו הוא מונח על הדפנות ממש. ע"כ, וכ"כ האור שמח (הלכות סוכה פ"ה הי"ד). אם כן לדבריהם אמרינן חבוט רמי גם בסכך שלם.

והנה בדין סוכה תחת סוכה, מבואר במשנה (סוכה ט:) סוכה על גבי סוכה - העליונה כשרה והתחתונה פסולה. רבי יהודה אומר: אם אין דירורין בעליונה - התחתונה כשרה. ובגמרא (שם) תנו רבנן: (בסוכות) [בסכת] תשבו - ולא בסוכה שתחת הסוכה, ולא בסוכה שבתוך הבית. - אדרבה, בסוכות תרתי משמע! - אמר רב נחמן בר יצחק: בסכת כתיב וכו' כמה יהא בין סוכה לסוכה ותהא תחתונה פסולה? - אמר רב הונא: טפח, שכן מצינו באהלי טומאה טפח. ופרש"י (שם) וכמה יהא - הפסק בין סכך לסכך, ותפסול תחתונה משום סוכה תחת סוכה, דלא נימא חד סוכה הוא. טפח - אבל בציר מטפח - חד סככה הוא.

ובתוספות (י. ד"ה אמר רב הונא) כתבו וז"ל: טפח אע"ג דלקמן פרק הישן (דף כב:) אמרינן חבוט רמי הכא לא שייך. ע"כ. כלומר סוכה שתחת סוכה שפסולה, אין אומרים בסכך העליון חבוט רמי והרי הוא כאילו ירד על סכך הסוכה התחתונה והכל סכך אחד, שלא שייך כאן חבוט רמי.

ובביאור דברי התוספות (הני"ל) נאמרו כמה פירושים, המהר"ם מלובלין (שם) כתב דהכא לא שייך חבוט רמי משום דרק בקנה עולה וקנה יורד אומרים כך, ולא בסכך שלם.

משום שני סככים מקרא דחג הסוכות עכ"ל, והסבר הדברים דאפילו אם אמרינן חבוט רמי, מכל מקום אין הפירוש דהסכך לגמרי כמאן דליתא, אלא דמועיל הסכך למטה מטעם חבוט רמי, אבל עדיין נשאר גם הסכך למעלה, ולכן עדיין פסול משום שני סככים, ובקהלות יעקב (סוכה סימן כ') ג"כ כיון לזה, ופירוש זה יותר מסתבר בדברי התוס', ולפי זה שפיר יש לומר דגם בסכך שלם אמרינן חבוט רמי, ונכונים דברי הפני יהושע והאור שמח. ע"כ.

ולפי זה יוצא בנדון דידן שמייירי בסוכה אחת, ולא בסוכה שתחת סוכה, ויש מקום אויר בגובה הדפנות, מכוון בדיוק תחת מקום הסכך, לכו"ע אמרינן חבוט רמי אע"ג שהוא בסכך שלם, וכדעת הפני יהושע, האור שמח, ערוך לנר, ר' שמחה מדעסוי, שארית יעקב, וגם לשיטת המהר"ם מלובלין כשיש אויר תחת הסכך, וכהסבר השערי יצחק, ואף שבתוספת הביכורים (תרל"ב ס"ק ב') חלק על ההסבר של הפנ"י שברפנות בגובה עשרה טפחים אין הכשר הסוכה מטעם חבוט רמי, כי בדפנות לא שייך חבוט רמי רק גוד אחית, ואפילו אם מטעם חבוט רמי זהו בכלל הלכה דגוד כמו שפרש"י (כב). ע"ש, מ"מ בנד"ד אין אנו צריכים להשפיל הדפנות כיון שהן מגיעות לסכך, רק אנו רוצים להשפיל הסכך לגובה דופן העקומה, ובוזה אמרינן שמשפילים הסכך כשיש אויר תחתיו, אף אם אנו משפילים את כל הסכך.

ואחר שהשפלנו, והסכך בגובה הדופן, באנו למחלוקת הראשונים והאחרונים האם מצרפין שתי הלכות למשה מסיני כשאין תלויות זו בזו כגון כאן, חבוט רמי בסכך, ודופן עקומה שהוא בהלכות דופן.

ד. שיטות הראשונים בדין צירוף ב' הלכות למשה מסיני

דהטור בסימן תרל"ב כתב סכך פסול מן הצד פחות מד' אמות כשירה, דאמרינן דופן עקומה

אפילו אין הדופן אלא י' טפחים והגג גבוה ממנה הרבה, שאנו רואין הדופן כאילו עולה עד למעלה ואז נאמר דופן עקומה. ע"כ. כלומר לשיטת הטור מצרפין ב' הלכות למשה מסיני להכשיר הסוכה, [ובב"י הוכיח שיטת הטור מרש"י (סוכה יז. ד"ה פסולה), ובב"ח (שם ס"ק ב') וחידושי הגהות (שם ס"ק ג) והט"ז (שם ס"ק א) השיגו על הוכחת הב"י, ובשו"ת פנים מאירות (חלק א סימן סא') סייעו ע"ש], וכן היא דעת המאירי בסוכה טז: שכתב "והרי התרנו לבוד ודופן עקומה אף מכמה רוחות, וכל שהוא בגוד אסיק מצד אחד ותורת לבוד מצד אחר, כשר בלא שום פקפוק", וכן מוכח מהתוספות בעירובין ט. (ד"ה שאין) שהקשו שם דנימא חבוט רמי אפילו בגובה הרבה, אף שאח"כ נצטרך לומר עוד לבוד, א"כ הו"ל חביט ולבוד בהדדי, א"כ סברי דתיתי יחד נמי אמרינן.

אמנם מפשט לשון הר"ן [בסוכה ט"ז:; ט. מדפי הרי"ף] "והאי דנקט פלוגתא דאין לבוד באמצע גבי מיעטו, היינו לומר דלמאן דאמר אין לבוד באמצע, כי אמרינן יש לבוד מן הצד דוקא מיעטו מצד הסכך, אבל מיעטו מצד הדופן לא דלא תימא כיון דפחות מד' אמות אמרינן דופן עקומה, אפילו כי מיעטו מצד הדופן הוי ליה לבוד מן הצד קמ"ל דלא אמרינן דופן עקומה ולבוד כי הדדי", וכן כתב בספר המכתם לרבי דוד בן לוי מנברונה (שם יז). "ומפני זה כתב הרמב"ם ז"ל (פ"ד מהלכות סוכה ה"ד) גבי המשלשל דפנות ממטה למעלה אם גבוהות מן הארץ עשרה טפחים כשרה, אע"פ שהסכך גבוה מהן הרבה, ובלבד שיהיו מכוונות תחת שפת הסכך, אפשר לומר שדעתו שאם לא היו מכוונות כנגד שפת הסכך, אפילו לא היו רחוקות מכנגדו אלא פחות מג' טפחים פסולה, משום דהשתא צריך בה תרתי גוד אסיק ולבוד, וכיון שאין שם דופן משכנגד שפת הגג, אין לנו לומר בה לבוד", וכן כתב המאירי בשמו [שם סד"ה הרחיק, אמנם המאירי עצמו דחה סברתו, וכן סובר גם בדעת הרמב"ם

ודלא כהבנת המכתם] "יש אומרים שכל שמחיצה רחוקה מן הסיכוך, אע"פ שהיא מחיצה כשרה שהרי יש בה מחיצה עשרה, צריך מכל מקום שתהא מכוונת תחת שפת הסכך, דתרתיה לא אמרינן, ר"ל שנכשיר בה הרחקה מתחתיה מתורת גוד אסיק, והרחקה מצדה מתורת לבוד לא, ואף הם נסעדים בה מדבריהם של גדולי המחברים [הרמב"ם פ"ד מהלכות סוכה ה"ד] שכתבו בזו של משלשל דפנות אם הם גבוהות מן הארץ עשרה אע"פ שהסכך גבוה מהם הרבה כשרה, ובלבד שיהיו מכוונות תחת הסכך ע"כ. וכ"כ הריטב"א (סוכה ד:) בדין קונדסין המונחים על שפת הגג, שהקונדסין חייבים להיות ממש בשפת הגג, ולא די שיהיו במרחק של פחות משלושה טפחים ממנו, שאין אומרים גוד ולבוד במקום אחד, נראה לשיטתם שאין לצרף ב' הלכות למשה מסיני.

ה. ביאורים בשיטת הר"ן

א. בשו"ת רעק"א בתשובה (חאו"ח ס' י"ב) הסביר את הר"ן לא כפשוטו, שאין הסוכה מתכשרת על ידי שתי הלכות יחד לבוד ודופן עקומה, אלא דכוונת הר"ן דאי אפשר לדון על אחד אלא מכח אידך, דהא למאן דאמר אין לבוד מאמצע אי אפשר לדון על לבוד רק מכח דאמרינן דופן עקומה, ונעשה אויר מהצד, זהו לא אמרינן הלכה אחת מכח האחרת, והכי נמי באין דפנות מגיעות לסכך דלא שייך לדון דופן עקומה, כיון שיש כאן אויר, אלא אם כן תדין תחילה גוד אסיק ומגיעות לסכך, ואז שייך לדון דופן עקומה זהו לא אמרינן, אבל אם כל אחד ואחד שייך לדון לעצמו אמרינן ביה כמה הלכות. ע"כ.

[הב"ח (שם סוף ס"ק ב') כתב ולענין הלכה יש להחמיר כדעת הר"ן דלא אמרינן דופן עקומה באויר כל עיקר, לא באויר דמשך ולא באויר דגובה כיון שיצא מתורת לבוד ע"כ. גם המג"א בריש סימן תרל"ב העתיק את לשון הר"ן,

והקשה עליו הגרע"א בתשובה (שם) ובהגהות לשו"ע (ס"ק א) תמוה מדוע העתיק המג"א את הר"ן, והא לכאורה אינו להלכתא לפי פסק השו"ע בסימן תר"ל ס"ט, שכתב היו דפנותיה גבוהים שבעה ומשהו והעמידם בפחות משלשה סמוך לארץ, כשרה, אפילו הגג גבוה הרבה ובלבד שיהא מכוון כנגדן, ואפילו אינו מכוון ממש, רק שהוא בתוך שלשה כנגדו, כשרה. וביאר בב"י שהדין הראשון היו דפנותיה וכו' מקורו בגמרא סוכה טז:, והדין השני שאפילו אינו מכוון ממש הוא ממשנה שם בדף יז. ולשיטת הר"ן אינו כן שאי אפשר להתחיל לדון לבוד עד שנדין תחילה גוד אסיק, וזה לא אמרינן להר"ן, והקשה עוד הגרע"א מדוע הב"י לא הביא שם דברי הר"ן בדרך חולק עם הטור, וכן הקשה מחצית השקל [שם ס"ק ב'] ובאור שמח (סוכה פ"ה הי"ד) כתב שדבר זה תלוי בשתי גירסאות הגמרא (טז:) ע"ש, ובדרוש וחידוש לגרע"א (סוכה יח.) הקשה מדוע לא הביא הבית יוסף בשו"ע דעת הר"ן אף דאנן פסיקנן [סימן תרל"ב ס"ב] דאמרינן לבוד אפילו באמצע, מ"מ יש נפקא מינה להיפך דאם היה מן הצד אויר פחות מג' ואח"כ היה פחות מד' אמות סכך פסול דפסולה, דהא לא מצינן למימר דופן עקומה אלא אם כן נאמר תחילה לבוד.

ובאור לציון [ח"א סימן מ"ג, ובח"ד עמוד ק"ע] ישב דעת המג"א, דדעת המג"א דלא אמרינן תרי קולי רק אם שתי ההלכות הם בדין דופן, שלא מקילינן תרי קולי על דופן שאין עליו שם דופן מצד עצמו אלא בצירוף שתי ההלכות, דהיינו למ"ד שלא אומרים לבוד באמצע אלא מן הצד, וביאר הר"ן טעמו של האי מ"ד משום דס"ל דלבוד הוא הלכה בהלכות מחיצות, (וכמו שאמרו בגמרא סוכה ו:), וכן דופן עקומה הוא הלכה בהלכות דופן, לכן אין מקלין הנך תרי קולי, וכן לדידן אם הדפנות אינן מגיעות לסכך, ויש סכך פסול בצד הסוכה יותר מד' טפחים, שאנו צריכים

להכשיר את הדפנות בשתי קולות של הלכות דופן, לומר גוד אסיק ודופן עקומה, יתכן דסוכה זו פסולה לדעת מרן, ועד כאן לא הכשיר אלא בלבד וגוד אסיק, דלדידן דקי"ל יש לבד באמצע, הרי דין לבד נאמר בכל ההלכות, ואינה הלכה בהלכות דופן, ושפיר אמרינן לה יחד עם דופן עקומה.ע"כ.

ומו"ר ועט"ר מרן הרשל"צ שליט"א כתב בילקוט יוסף הלכות סוכה [מהדורת תשע"ד עמוד שע"ט] וכן ראיתי בקהלות יעקב (עירובין ס"ב) שבספר בן ארי תמה על הגרע"א ממ"ש (שבת ה:) דלא אמרינן פי תקרה יורד וסותם אא"כ התקרה רחבה ד"ט, ואעפ"כ כשיש ב' קורות סמוכים זל"ז אמרינן לבד ונחשב עי"ז ד"ט, ושוב אמרינן פי תקרה, ובספר בד קודש להגאון הגדול רבי ברוך דוב פוברסקי שליט"א תירץ דשאני התם בדין דופן עקומה שהוא חידוש שנתחדש רק להלכות סוכה, שצריך שיהא חל דין דופן עקומה תחילה, ומשא"כ שאר דינים ששייכים בדיני התורה.]

ובחזו"א (סימן ע"ז סק"ז) הוכיח שאומרים שתי הלכות אף שצריכים לשתייהן יחד ואין לומר זה בלא זה, וכן מצינו בעירובין (טז:) לבד ועומד מרובה בערב, אף שאי אפשר לדון דין עומד מרובה אלא מדין לבד, לכן נראה שאין לדמות את ההלכות זו לזו, ואפשר שדופן עקומה לא שייך אם אין הדפנות מגיעות לה, או שאין הסכך מגיע לה, אבל בשאר דוכתי אמרינן שתי הלכות. ע"כ. וכע"ז כתב בשו"ת שמש ומגן (ח"א סימן טו אות ג) ע"ש.

ב. בשבט הלוי [ח"א סימן קסז אות ה] כתב לבאר את הר"ן [לעיל] בדרך אחרת. וז"ל: עפ"י דברי הר"ן עצמו בפ"ק דסוכה בשמעתא דגוד אסיק [סוכה ד: ב. מדפי הרי"ף, ד"ה וגרס' תו בגמ' ת"ר נעץ ד' קונדסין] בנעץ ד' קונדסין בשפת הגג דפליגי אם אמרינן גוד אסיק מחיצתא, והרי"ף פסק לחומרא והכי קי"ל, וכתב שם הר"ן: ולפי דברי הרי"ף כי

אמרינן בגמרא (ו:), כי איצטריך הילכתא לגוד ולבוד ודופן עקומה, מאן דמני גוד אסיק בהדיהן לענין שבת איתמר, דלגבי סוכה ליכא גונא דנימא גוד אסיק, דהא מסקינן דאפילו על שפת הגג פסולה ע"כ. הרי דדבר גדול למדנו מדברי ר"ן אלה, דבסוכה לא נתקבלה כלל הילכתא דגוד אסיק, ולדידיה הא דדף ט"ז דמלמטה למעלה די ב' טפחים אפילו רחוקים הדפנות הרבה מן הסכך, אינו מטעם גוד אסיק, דהא להר"ן ליכא גבי סוכה כלל הילכתא דגוד אסיק, דדוקא לענין שבת איתמר, והר"ן בזה לטעמו אזיל שכתב למעלה מזה דמחיצות סוכה ניכרות ממש בעינן דלא כמחיצות שבת, והא דאהני ברחוקים מן הסכך משום דאיכא כבר מחיצה גבוהה יו"ד שוב לא צריך יותר, דאם היה צריך יותר גם גוד אסיק לא היה מהני כיון דלא נתקבל אצל סוכה, וזה דלא כריטב"א (ט"ז:) שכתב דהוא מטעם גוד אסיק, ונתעוררתי לכל זה ע"י דברי הקרבן נתנאל בסוגיא דגוד אסיק (ד: אות ט), וא"כ הא שכתב הר"ן דבאין מחיצות מגיעות לסכך לא אמרינן דופן עקומה, אינו מטעם משום דתרתי הילכתא לא אמרינן כה"ג, אלא משום דליכא כאן מקום לומר תרתי הילכתא כלל, דהא לא אמרינן גוד אסיק, א"כ אין כאן דופן כלל מן הצד סמוך לסכך, והא דהסוכה כשרה משום דכך הדין כיון דאיכא כבר מחיצה עשרה, אבל לעולם יש לומר דמודה הר"ן דלמאן דאית ליה בגמרא גוד אסיק גם לענין סוכה, א"כ נמשך הדופן ע"י גוד אסיק ושוב י"ל גם דופן עקומה הגם דאיכא תרתי הילכתא, והפלא בעיני שלא הביא הגרע"א דברי ר"ן אלו כלל. ע"כ.

ובזה יישב בשבט הלוי את המג"א דהעתיק בתחלת הסימן (ס"ק א) דבאין דפנות מגיעות לסכך לא אמרינן דופן עקומה, והיינו דלא אמרינן ב' הלכות היכא דאחד יוצא מהשני כשיטת הר"ן (סוכה טז:), ואיך כתב המג"א (בס"ק ב') אח"כ דלא אמרינן ב' הלכות להחמיר

לבוד וחבוט רמי, דמשמע אבל להקל אמרינן ב' הלכות, אף דלא שייך לומר ההלכה השניה עד שתאמר תחלה הראשונה, דאי אפשר לומר לבוד עד שתאמר חבוט, והוא כשיטת התוספות בעירובין (ט. ד"ה שאין).

ועל פי הביאור לעיל בר"ן, שיטת המג"א בסימן תרל"ב מאירה, דמה שכתב בס"ק א' את שיטת הר"ן אינו משום דלא אמרינן ב' הלכות יחד, אלא משום שלא אמרינן גוד אסיק בסוכה, ובס"ק ב' כתב, דדוקא לחומרא לא אמרינן ב' דברים, הא לקולא אמרינן ב' הלכות אפילו היכא דצריכים זה לזה. (ומה שנשאר בשבט הלוי בצ"ע ממש"כ המחבר סי' תר"ל ס"ט לענין דפנות שאין מגיעות ולבוד כאשר הקשה הגרעק"א שם, לכאורה יש לישב דמה שמכשיר את הדופן מפני שגבוה עשרה ואינו משום גוד אסיק, ואח"כ אמרינן בסכך לבוד למקום הדופן, דהא אמרינן ב' הלכות, וכמו כן כתב שאין לנו הכרח מדברי הר"ן דלא נימא לבוד ודופן עקומה כגון אם פחות מג' מפסיק בין דופן לסכך, או אם הרחיק פחות מג' מדופן כאשר עלה ע"ד הגאון מחצית השקל, דדברי הר"ן הנ"ל דוקא למ"ד אין לבוד באמצע כנ"ל.

ג. בקהלות יעקב (סוכה סימן ד', עירובין סימן ב' ע"ש) ובעמק ברכה (ס' ד' ערך סוכה, הו"ד בס' הסוכה מילואים לפ"ז אות כ"ה, והביאם בפסקי תשובות ס' תרל"ב אות ג הערה 16) פירשו את הר"ן שאין זה מטעם דלא אמרינן ב' הלכות ביחד בכה"ג בכל מקום, אלא כוונתו דלא נאמרה ההלכתא דדופן עקומה אלא דוקא אם על ידה תיכף נכשרה הסוכה, משא"כ בכה"ג דיש אויר באמצע שהסוכה פסולה לא נאמרה בזה ההלכה דדופן עקומה, משום דגם אחרי שנגיד דופן עקומה עוד לא נכשרה הסוכה עי"ז לבוד, עד שתצא מזה תוצאה שהאויר יתהפך לדין לבוד מן הצד ובכה"ג לא נאמרה זאת ההלכה, אבל בשאר ההלכות כגון לבוד וגוד אסיק שפיר אמרינן שניהן ביחד, אף שאין לדון על אחת

אלא מכח האחרת, וכן בלבוד באמצע ודופן עקומה אילו נאמרה ההלכתא דדופן עקומה גם בכה"ג, שפיר הוי אמרינן לבוד, אף שאינה באה אלא מכח דופן עקומה, וכן בדופן עקומה וגוד אסיק אילו היה שייך דופן עקומה גם כשאין הדפנות מגיעות לסכך אז שפיר הוי אמרינן דופן עקומה ע"י גוד אסיק.

ו. צירוף ב' הלכות למשה מסיני לענין הלכה
1. בב' הלכות שתלויות זו בזו כגון גוד אסיק ודופן עקומה

המשנ"ב (בסימן תרל"ב סק"ד) הביא ב' הדעות ולא הכריע, דעת הר"ן שאין אומרים גוד אסיק ודופן עקומה, וכ"פ הב"ח (ס"ק ב') והמ"א (ס"ק א') וכ"כ המאמר (ס"ק ב) בדעת מרן ז"ל שלא הזכיר בשו"ע כלום מזה, נ"ל שמסתמיות דבריו מוכח טפי לאיסור מלהיתר, והטור כתב שאמרינן גוד אסיק ודופן עקומה, וכ"פ הט"ז (ס"ק א') ואליה רבה (ס"ק ב').

2. בב' הלכות שאינן תלויות זו בזו כגון לבוד ודופן עקומה

המשנ"ב סיים (שם) ואפשר היכי דמן הדפנות עד הסכך הוא פחות מג"ט, לכו"ע יש להקל דאמרינן לבוד ודופן עקומה, וכ"פ הפמ"ג (אשל אברהם ס"ק א) והביכורי יעקב (ס"ק ב') וכן הוא דעת הגרע"א (בשו"ת או"ח סימן יב) בהבנת הר"ן לדידן דנקטינן אמרינן לבוד באמצע, וכ"פ בחמד משה (ס"ק א), וכ"פ בחזו"ע (עמוד 10) שכן נראה דעת המכתם (סוכה יז). שבפחות משלושה טפחים שפיר דמי, והוסיף שאע"פ שהגאון ישועות יעקב (ס"ק ב) כתב להוכיח מדעת הר"ן שאפילו בפחות מג' טפחים לא אמרינן דופן עקומה, וכ"כ הרש"ש (סוכה ד). ד"ה אם יש, דלא אמרינן דופן עקומה ולבוד בהדי ע"ש. נ"ל שהעיקר למעשה להקל, משום דאיכא ספק ספיקא, שמא הלכה כהטור שאפילו רחוק הרבה הסכך מן הדופן, אמרינן גוד אסיק ואח"כ דופן עקומה, ושמא אף הר"ן

מודה דבפחות משלשה טפחים מן הדופן עד הסכך שפיר דמי.

ז. חבוט רמי בסכך ודופן עקומה להכשיר הסוכה

וי"ל דה"ה בנד"ד דמצרפין לומר חבוט רמי בסכך ודופן עקומה, לפי שאין ההלכות תלויות זו בזו, דשמא הלכה כהטור ודעימה שאמרינן ב' הלכות אף שתלויות זה בזה, ואת"ל הלכה כהר"ן ודעימה שמא העיקר כהפוסקים (הגרעק"א) שס"ל שדעתו לאסור רק אם תלויות זה בזה, אבל אם אינם תלויות זה בזה יש להקל, ועוד יש לצרף את סברת הפוסקים שהסבירו דהר"ן לא אסר לצרף ב' הלכות, רק בדופן עקומה שלא אמרינן בה גוד אסיק (שבט הלוי), או מטעם שהסוכה לא נכשרת בכך מיד ולא נאמר דין דופן עקומה כשמפסיק בדופן העקומה אויר (קהילות יעקב ועמק ברכה), משא"כ הכא שהדופן עקומה שלימה, ורק צריך להשתמש בהלכה נוספת להכשיר הסוכה בסכך ע"י חבוט רמי ככה"ג אמרינן, וכן מוכח מהמג"א (ס"ק ב) שמצרפים ב' הלכות לקולא כגון חבוט רמי ולבוד, וכמו שדייק בשבט הלוי, וי"ל דה"ה חבוט רמי בסכך ודופן עקומה.

והנה בשו"ת פנים מאירות (ח"א סימן ס"א) והביאו הבה"ל (תרל"ב ד"ה הכותל) בעושיין סכך תחת הגג ע"י שמגלין קצת מהגג המכוסה ברעפים או שינדליין [רעפי עץ] והדפנות אינן נוגעין למעלה עד הסכך, שצריך שיגלה מן הגג כל כך עד שלא ישאר מכוסה ד"ט, תוך חלל הדפנות דדופן עקומה לא שייך כיון דאין הדפנות מגיעות לשם, ובהפסק אויר לא שייך דופן עקומה, וצריך ליזהר בזה כי מצוי הוא. וכן פוסל שם מי שעושה סוכתו בחוץ ומצרף כותלים הבנויין תחת הגג של שינדליין, ואין הכותלים מגיעים להגג אפילו פחות מג"ט והגג בולט ד"ט, אליבא דהר"ן אין לסוכה זו מחיצות כדינה כיון דאין מגיעות לסכך לא אמרינן דופן עקומה, וצריכין להזהר בזה כי

דבר מצוי הוא. ע"כ. וכ"כ בשדי חמד (מערכת סוכה סי' ב' אות ט"ז) בשם יקהיל שלמה (סי' תרל"ב) בשם הרב פני דוד פאלקין וז"ל סוכה שאחת מדפנותיה מחיצות הבית וגג בולט למעלה גבוה מן הסכך, אפילו למ"ד (שיטת הטור) דאף כשאין הדפנות מגיעות לסכך אמרינן דופן עקומה הכא לא מהני וכו' וצריך שימלא האויר בסכך כשר עד כותל הבית. ע"כ, והביאו באור לציון (ח"ד עמוד קעב-קעג) ע"ש, וראיתי להרב פני דוד שכתב שהטעם שאין מצרפין את הגג שמעל הסוכה לדופן עקומה, כי אין לה התייחסות עם הסכך שנאמר בה דופן עקומה, והוי כסוכה שתחת האילן או הבית, ועוד לסברת הטור אנו רואים כאלו הכותל עולה עד למעלה, ואז נאמר דופן עקומה, אבל בגג גבוה מן הסכך ואויר בינתיים היאך יצטרף עם הסכך, דלענין סוכה בעינן מחיצות ניכרות וכאן אינו ניכר שנעשה לסוכה. ולכן צריך שימלא האויר אפילו בסכך פסול ואז שפיר הוי דופן עקומה. ע"כ. וכיון לסברתו בפסקי תשובות (עמוד שדמ הערה 23) ע"ש.

ויש לומר דמה שכתב בפנים מאירות (שם) אינו דומה לנד"ד, דהתם מיירי שהחבוט רמי הוא בדופן העקומה עצמה, ולא בסכך, שאז כמה פוסקים (כהגרע"ק והב"ח) הבינו בהר"ן שלא מצרפים ב' הלכות שתלויות זו בזו כדלעיל, משא"כ הכא החבוט רמי הוא בסכך שאינו תלוי בדין של דופן עקומה, ולכ"ע י"ל דמצרפינן, וכ"כ להדיא להיתרא באשל אברהם (בוטשאטש) (תרלב ס"ק א) וכ"כ בפסקי תשובות (עמוד שד"מ הערה 22) שבשו"ת ארץ צבי (תאומים סימן מ"ח) תולה הדבר במחלוקת הנ"ל אי אמרינן תרי הלכתא, והוסיף בפסקי תשובות שאמנם גם ע"פ שו"ת רעק"א אין חסרון כי כל הלכה לא צריכה לשניה (וע"ש שהקל גם להשפיל את הדופן וכאלו הגג נמצא בקו ישר ואמרינן דופן עקומה), וכ"כ בספר הסוכה השלם (מילואים לפ"ז סוף אות כז'), וכן כתב בספר כי בא מועד (עמוד ג) דהמיקל יש לו על מי לסמוך, וכ"כ במקראי

קודש (הררי, סוכות עמוד רצג סוף הערה סו, וראה עוד שם בסוף הספר מש"כ קונטרס בענין זה), ומכ"ש י"ל בנד"ד שאמרינן דמשפיל הסכך והדופן עקומה במקומה עומדת, שהן שתי הלכות נפרדות לגמרי בשני דברים ולא בדבר אחד, שיש לסמוך לצרפן יחד ולהכשיר הסוכה.

ח. כשיש מחלוקת הפוסקים בהכשר הסוכה

אלא שעדיין צריך בירור ממה שכתב הפמ"ג (ס"ס תרל"א) והביאו המ"ב (שם) כל מקום שיש פלוגתא דרבוותא בסוכה, אי דין תורה אזלינן לחומרא, ואי לית ליה סוכה אחרית, אוכל שם בלא ברכה. ואי דרבנן, ביש סוכה אחרת ראוי להחמיר, ובאין לו סוכה אחרת יוצא ידי חובתו בה, וברוכי נמי מברך, דיש אומרים דכל דרבנן מברך באין לו אחרת.

אם כן לכאורה סוף סוף לא יצאנו מידי מחלוקת בדין זה, דאף דשיטת הטור ודעימיה להכשיר בכה"ג, מ"מ י"א בשיטת הר"ן ודעימיה שאין להכשיר דופן עקומה אלא א"כ היא בגובה הסכך, וכמו שכתב באול"צ (ח"ד עמוד קע"ב – קע"ג) שיש להמנע מלסמוך על מחיצת הבית שהיא פחות מד"א כשאינה בגובה הסכך כיון שהדבר שנוי במחלוקת הפוסקים. ע"ש.

אלא שיש להשיב שנד"ד הוא קיל טפי, ויש לסמוך להקל בזה מכמה טעמים השנויים לעיל דשמא הלכה כהטור ודעימיה, ואת"ל הלכה כהר"ן שמא הביאור בהר"ן כהבנת הגרעק"א דדוקא ב' ההלכות תלויות זה בזה, משא"כ כאן שהדופן עקומה במקומה עומדת וההלכה הנוספת היא בסכך, ומכ"ש לפי הבנת שבט הלוי בהר"ן שהוא מטעם שלא אמרינן גוד אסיק בסוכה, או קהלות יעקב ועמק ברכה (לעיל) בהר"ן מטעם שאין הסוכה נכשרת מיד

בכך ולא נאמרה דין דופן עקומה כשמפסיק בדופן עקומה אויר, והוי ליה ספק ספיקא במצוה דאוריתא (מצות סוכה) דשפיר סמכינן לברך בכה"ג, וכדין ספירת העומר, וכמבואר בתרומת הדשן (סימן ל"ז) ובשו"ע בסימן (תפט ס"ח) דאם הוא מסופק אם דילג יום אחד ולא ספר, יספור בשאר ימים בברכה, משום דאיכא דסבירא ליה דספירת העומר דאורייתא (או"ז בשם הראב"ה), וכמו שבאר בזה מרן מופת הדור זיע"א בשו"ת יחיה דעת (ח"ה סימן כ"א) ע"ש באורך, וכ"כ מו"ר מרן הראש"ל בעין יצחק (ח"ב עמוד שמ"ג ובעוד דוכתי טובא) אף על פי שאין אנו עושים ספק ספיקא בברכות, מכל מקום בברכה על מצוה שיש אומרים שהיא מן התורה כמו ספירת העומר אפשר לברך על פי ספק ספיקא, וכן הדין גבי ברכת לישב בסוכה וברכת כהנים וברכה מעין שלש. עכ"ל, ונראה דמטעם זה מרן זיע"א כתב בחזו"ע סוכות (עמוד סז) לעשות ספק הלכה כהטור ספק כהר"ן, ואת"ל כהר"ן, שמא דעת הר"ן כהסבר הגרע"א שדוקא היכא שב' ההלכות תלויות זה בזה וצירף להכשיר דופן עקומה ולבוד בסכך.

מסקנא דדינא אמרינן חבוט רמי ודופן עקומה כדי להכשיר הסוכה ולברך עליה לישב בסוכה כיון שיש בזה ספק ספיקא במצוה דאורייתא.

לסיכום: סוכה שיש בה דופן עקומה שאינה בגובה הסכך פחות מד' אמות בקו מאוזן בגובה הסוכה, ומשוך מסוף הדופן מחיצה אנכית עד גובה הסכך, הסוכה כשרה, אפילו אם יש באלכסון ממקום שמתחיל שיפוע הדופן עד גובה הסכך יותר מד' אמות, ומקיים בה מצות ישיבה בסוכה, ומברך בה ברכת לישב בסוכה, בכל מקום שהוא תחת הסכך ולא תחת הדופן העקומה.

סימן קמח

(יורה דעה סי' ש"ה ס"י)

שאלה:

נשאלתי האם ישראל יכול לפדות בכור בשליחות הכהן.

תשובה:

לכתחילה יש לכהן לקיים את מצות פדיון הבן וקבלת המעות בעצמו דמצוה בו יותר מבשלוחו, ובפרט שיש מהפוסקים הסוברים שלא מועיל בזה שליחות, ואפילו אם שולח כהן חבירו, ובפרט בימנו דאכשר דרא, ומצויים כהנים בכל מקום לקיים הפדיון ע"י הכהן בעצמו, אמנם בשעת הדחק כגון מקום רחוק יש לסמוך על הפוסקים דאפשר לעשות הפדיון על ידי שליח הכהן.

א. שנינו בגמ' (קידושין מא.) "האיש מקדש בו ובשלוחו. האשה מתקדשת בה ובשלוחה". וקאמר התם "שליחות מנלן דתניא ושלח מלמד שהוא עושה שליח, ושלחה מלמד שהיא עושה שליח, ושלח ושלחה מלמד שהשליח עושה שליח. אשכחן בגירושין, בקידושין מנלן וכ"ת דיליף מגירושין, מה לגירושין שכן ישנן בעל כרחה אמר קרא ויצאה והיתה, מקיש הויה ליציאה, מה יציאה משוי שליח, אף הויה נמי משוי שליח". עוד אמרו (שם מא:) דבתרומה ילפינן מדאמר קרא "אתם גם אתם", לרבות את השליח. ובקודשים נפקא ליה מדרבי יהושע בן קרחה, דא"ר יהושע בן קרחה מנין ששלוחו של אדם כמותו שנאמר "ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים", וכי כל הקהל כולן שוחטין? והלא אינו שוחט אלא אחד, אלא מכאן ששלוחו של אדם כמותו.

והנה לגבי שליחות בפדיון הבן, דהיינו אם האב יכול לשלוח שליח לפדות את בנו, פסק הרמ"א (יו"ד סימן ש"ה ס"י) שאינו מועיל שליחות, "ואין האב יכול לפדות על ידי שליח, וגם

אין ב"ד פודין אותו בלא האב". והוא מהריב"ש (סי' קל"א). והגאון בעל באר שבע בספרו צידה לדרך (פרשת בא) הביא דברי הרמ"א, והוסיף, וכן כתב מורי מהר"ם יפה בעל הלבושים, שצריך האב בעצמו לפדות את בנו הבכור, ולא על ידי שליח, ואפילו בית דין אינם יכולים לפדותו בלא האב וכו'. והקשה הרב באר שבע, וכמו שהביא בילקוט יוסף (שובע שמחות ב' עמוד רלה, בהערה אות ד), וז"ל "ותימה שהרי בנזיר (יב:) איתא, שמצינו בכל התורה כולה ששלוחו של אדם כמותו, וכתב הרא"ש שם, דהיינו כדילפינן בריש פרק האיש מקדש, מקראי, בגירושין וקידושין ותרומה וקדשים. ע"ש. ואם כן הוא הדין בפדיון הבן. וכן כתב הר"ן בפרק כל שעה (ז:). ואין ספק שאילו ראו הרמ"א והלבוש דברי הגמרא ודברי הר"ן היו חוזרים בהם. וגם בית דין יכולים לפדותו משום זכין לאדם שלא בפניו, ואין לומר דהוי חובה, כיון שיכול לפדות עצמו כשיגדיל, דמי יודע מה ילד יום. ואף הריב"ש לא קאמר אלא דלא מצינו חיוב מן התורה על אדם אחר שיעשה עצמו שליח לפדותו אם אין האב רוצה לפדותו, או אם מת האב. ואפילו בית דין אין מחוייבים לפדות הבכור במקום האב. אבל ודאי שהאב יכול לפדות על ידי שליח. והוסיף עוד, ששלח הפסק שלו להגאון מהר"ל מפראג והסכים עמו, ושכן פסק והנהיג כמה פעמים. ע"ש. ע"כ לשון הרב באר שבע. והוסיף בילקוט יוסף "דגם הש"ך והט"ז (סי' יא) כתבו, דזה תמוה, דהא קיימא לן בכל התורה כולה שלוחו של אדם כמותו, וכן מבואר בדברי הר"ן (פרק כל שעה) דיכול לפדות על ידי שליח. וכן מבואר בספר מעדני מלך. [אלא שהט"ז והש"ך נחלקו אם בית דין יכולים לפדות, או שישאיר מצוה זו על הבכור עצמו לכשיגדיל, אבל שניהם מודים דמהני לפדות על ידי שליח], עכ"ל. וכך הסיק מו"ר מרן

מצרים. וראה מה שכתב על זה בשו"ת יביע אומר חלק ח' (חלק יורה דעה סימן לא). ע"ש.

ג. והשתא יש לדון בנידו"ד אי מצי הכהן לשלוח שליח לקבל מעות הפדיון, אי נימא כיון דמצינו שליחות בכל התורה כולה, הכא נמי יועיל שליחות, או דנימא כמו שכתב החת"ס בטעם הראשון כל מידי דאיהו לא בר חיובא הוא לא מצי למיהוי שליח בדבר, וכאן הרי הישראל אינו שייך בעשיית פדיון דרק כהן פודה, וא"כ לא יוכל להיות שליח לזה. (ומיהו הטעם השני לא שייכא הכא, דהתם הוי כלפי האבא שמצווה לפדות את בנו, אמרינן דהוא זכר למה שהקב"ה וכו').

ובאמת שבגמ' קידושין (מא:) אמרינן להדיא "א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן אין העבד נעשה שליח לקבל גט מיד בעלה של אשה, לפי שאינו בתורת גיטין וקידושין". ופרש רש"י "דמסברא אית לן למימר דמידי דלא שייך ביה לא מתעביד עליה שליח". וא"כ ה"נ לא יוכל הכהן לשלוח שליח דהרי אינו בתורת קבלת מעות פדיון וכדאמרינן. אלא שלפי זה כהן יוכל לשלוח כהן אחר לקבל מעות הפדיון, שהרי הוא בכל מצות פדיון שהרי הוא יכול הכהן השליח גם הוא לפדות ללא השליחות. וכעין זה מצאתי שכתב בשו"ת (מהרא"ש סימן נ"ה) לגבי לשלוח אשה לפדיון הבן, וז"ל "וע"ד אם יכול לעשות לאשתו שליח לפדות את הבן לדעתי הדבר ברור דאשה לא מצי להיות שליח בפדיון הבן, וחילי דידי מהא דא"ר במס' גיטין (כ"ג א') אין העבד נעשה שליח לקבל גט אשה מיד בעלה לפי שאינו בתורת גיטין וקדושין ע"ש, וה"נ האשה אינה בתורת פדיון הבן". והביא עוד מתשובת פני אריה סי' (מ"ד) דכתב דכהן אינו יכול להיות שליח לאב לפדיון הבן כיון דליתא בתורת פדיון הבן". והקשה עליה הרב מהרא"ש "ולענ"ד דבריו צל"ע דבשלמא עבד ליתא במלתא כלל אבל כהן נהי דליתא בדנפשיה לפדות את בנו, מיהא איתא במלתא דמקבל

הראש"ל שליט"א וכן השיב לו מרן זיע"א דמהני פדיון הבן ע"י שליח. וכמו שכתבנו בס"ד בשו"ת יגדיל תורה (ח"א סימן קי"ג).

ב. ובשובע שמחות (שם עמוד רלו) הביא ב' טעמים לחולקים דס"ל דלא מהני שליחות, דבשו"ת חתם סופר (סוף סימן רצ"ג, וסימן רצ"ה) כתב, ואומר אני שמחוייבים אנו למשכונני נפשין בתר מהרי"ל אשר מפיו אנו חיים, וכו', טעם אחד. ונראה לי דכללא הוא בכל מידי דשליחות, דכל דאיהו לאו בר חיובא הוא לא מצי למיהוי שליח בדבר, ואי לאו דכתיב להדיא מצות עשה המול לכם כל זכר שתהיה המצוה מוטלת על כל ישראל למול זכריהם ועבדיהם, כדאיתא בפ"ק דקידושין, לולי כן לא היו יכולים למול את הגדול מטעם שליחות שיהיה כמותו, שאי אפשר שהשליח יהיה כמוהו, שהרי הוא כבר מהול, ומה שנצטוה למול את בנו זהו מצוה אחריתי. ועל ידי זה יכול להיות שליח לאב למול את בנו שגם הוא בר חיובא למול את בנו. אבל מצות עשה למול את עצמו כשיגדיל באותה מצוה, אינו שייך בגוה. ולא מצי למימני שליח. ואם כן בפדיון הבן דלא גלי רחמנא דמצוה על הבית דין, אם כן אין אדם יכול לעשות שליח לפדות הגדול על כל פנים, וסבירא ליה להני גאונים, כיון דאמרינן בקידושין שם, תפדה תפדה, כל שאינו בתפדה אינו בתפדה, ומהא נפקא פטור האשה ממצוה זו, אם כן ממילא כשם שאין שליחות בתפדה, כך אין שליחות בתפדה, וגם האב אינו יכול לעשות שליח, לפדות את בנו במקומו. טעם שני. ובסוף (סימן רצ"ג) הוסיף סברא, דאף על גב דבכל התורה כולה קיימא לן שלוחו של אדם כמותו, כאן אין מועיל שליחות, שהרי פדיון הבן הוא זכר שהקדוש ברוך הוא הרג כל בכורי מצרים בכבודו ובעצמו, כדכתיב והכיתי כל בכור, אני ולא שליח, ולכן יש לקיים מצוה זו בעצמו, ולא על ידי שליח, כדי שיהיה יותר היכר וזכרון על מעשה הנסים של הכאת בכורי

הבן. הא אינה בתורת פדיון. וצריך לחלק בין עכו"ם שאינו בכלל חיובי התורה, לבין אשה דבכלל ישראל היא, רק שאין עליה חיוב בפדיון, אבל היא בכלל המצוה, ושייכת בדיני ישראל לכל מילי, ולכן יכולה להיות שליח לפדות את בנה. אבל עכו"ם אינו יכול להיות שליח בגיטין וקידושין שאינו בכלל תורת גיטין וקידושין, ולא שייך כלל בענין זה, דענין זה נאמר רק לעם ישראל ואינו בכלל העם, ואין לו שום שייכות לדבר. משא"כ אשה בפדיון הבן דסוף סוף היא בכלל עם ישראל. אלא שבגיטין (כג ב) מבואר, דעבד חשיב בן ברית, ואפילו הכי אי אפשר שיהיה שליח לגיטין וקידושין. ובאמת דאיו הכי נמי יש אומרים דאשה אינה בכלל שליחות בפדיון וכו', אך העיקר לדינא דאשה קיימא בתורת שליחות, עכ"ל. היוצא מדבריו דכל שהוא בתורת ישראל חשיב בתורת ויכול להיות שליח גם אם הוא לא בר חיובא, ולפי זה הגם שישראל אינו בכלל מצוות פדיון של קבלת המעות מ"מ יוכל להיות שליח.

ה. שוב ראיתי בשו"ת מהר"ם שיק (יורה דעה סימן רצ"ו) שכתב לפשוט דין זה מדברי הפרי חדש (ביו"ד סי' ס"א סק"ג) דכתב להוכיח דמותר ליתן המתנות לשליח כהן, מיהו הביא שם ספרי דדוקא מדעתו דכהן דנתן לכהן היינו מדעתו יעו"ש. וכתב א"כ הוא הדין לכאורה רשאי לפדות הבכור על ידו, דאין נראה לחלק בין פדיון הבן לשאר מתנות כהונה, וכו'. אלא דשדי ביה נרגא עפ"י דברי המרדכי פרק קמא דמציעא (ס"ר רמ"א) דגבי מתנות כהונה לא חשיב הנתינה כדעת אחרת מקנה אותו, וא"כ הא קי"ל התופס לבע"ח במקום שחב לאחרים לא קנה, היכא דאין דעת אחרת מקנה אותו, דהרי כ' המרדכי דחשיב כמו מציעא, וגבי מציעא אי לאו דהוי שייך מיגו דזכי לנפשיה זכי נמי לאחרינא לא מהני למתפס בשביל אחרים, וא"כ לכאורה גם כאן לא יהיו רשאי ליתן מתנות כהונה ע"י שלוחו של הכהן. ובשלמא

פדיון הבן מישראל". ולכן מסיק שם שכהן יכול להיות שליח הן להולכה והן לקבלה, אלא שכתב להעיר בזה ממ"ש הנמוקי יוסף בפ"ק דמס' ב"מ (י"א) בסוגיא דראה אותן רצין שאי אפשר לזכות לחברו מתורת שליחות, אא"כ נעשה שליחו של בעל הממון ע"ש, והעיר דלפי זה אין הכהן נעשה שליח של חברו כהן לקבל פדיון הבן כל זמן שלא נעשה שליח לבעל הממון, דהיינו של האב, ועל זה כתב "אכן נלענ"ד דעל כרחק לא אמר הנמ"י אלא דמציאה שאין להמוצא שום זכות בממון זה, והבטה בהפקר אינו קונה, ומה אהני ליה מה שראה את המציאה, ואין כחו יפה לעשות שליח לזכות עבורו ממון שאינו שלו, מה שאין כן גבי מתנות כהונה דאישתעבדו נכסיו של האב, ובמכירי כהונה נעשה שאינו זוכה כזוכה והממון הוא של הכהנים, אלא דטובת הנאה לבעלים וכיון דניחא להו להבעלים ליתן הפדיון בנו לכהן הטוב בעיניו, שפיר יכול הכהן הלז לעשות שליח לכהן חבירו שהוא יקבל עבורו הפדיון, ושפיר חשיב איתא בדנפשיה". עיי"ש. והנשמע מדבריו דדוקא כהן יכול להיות שליח לכהן אחר לדיון ולקבלת המעות, אבל ישראל כיון שהוא לא שייך בזה אינו יכול להיות שליח.

ד. והנה בילקוט יוסף (שם בהערות אות ג) הביא דברי הפתחי תשובה (סק"ג) דאשה שפדתה את בנה מנכסי בעלה בלא ידיעתו, כשיבא צריך לחזור ולפדותו בלי ברכה, דמספקינן אי ניחא ליה בהכי או לא. ודייק מדבריו וז"ל "ומשמע, שאם בודאי ניחא ליה לבעל שתפדה את הבן מנכסיו, או אם מינה את אשתו לפדות את הבן, אין הכי נמי דמהני שפיר. ולכאורה יש להקשות, דהא קיימא לן בגיטין (כג א) דעבד אינו יכול להיות שליח להביא הגט, כיון שאינו בתורת גיטין וקידושין. ואם כן גם גבי פדיון הבן נימא הכי, דכיון שהאשה פטורה מלפדות את בנה, וכדילפינן בקידושין (כט א) מקרא, אם כן היאך יכולה להיות שליח לפדות את

הכהן מאי בעית טפי וכו' והראשונים צווחו על זה, ומ"מ לא עלתה בידם לשנות מנהגם כי כל דבריהם קבלה ותורה ומשמע מזה שגם לכהן עצמו יש כח במעשה הפדיון, ולזה אינו יכול לעשות שליח ישראל כי כל מה דאיהו לא מצי עביד לא נעשה שליח, וכן אין לקטן כח להוציא הבכור מחיובו על פי זה, והגם שיש להוכיח מש"ס הפוך מרב כהנא דשקיל סודרא בפדיון הבן בשביל אשתו (ר"ל מהגמ' קידושין (ח). דמבואר שרב כהנא שקיל סודרא לפדיון הבן, והקשו בתוס' שם "ותימה דבסוף אלו עוברין (פסחים דף מט.) משמע דלא היה כהן, דקאמר אי לאו דנסיבי כהנתא לא גלאי, וי"ל דתרי רב כהנא הוו, אי נמי י"ל דבשביל אשתו היה לוקח כדאשכחן בפרק הזרוע (חולין דף קלב.) רב כהנא אכל בשביל אשתו, ע"כ. אלמא משמע שגם ישראל יוכל להיות שליח שהרי היה שליח לאשתו, ועיין בילקו"י (שם בהערות אות ד') מה שכתב בזה). מ"מ הגאונים שחדשו זה אחר הש"ס וטעמם נעלם מאתנו, ע"כ טוב להביא כהן ממקום אחר ולא יעבור יום הפדיון ושהוי מצוה לא משהינן ואחתום בברכה, אוהבו נצח משה"ק סופר מפפד"מ. ומשמע מדבריו דמעיקר הדין כהן יכול לשלוח אפילו ישראל למצות הפדיון ולקבלת המעות אלא שטוב שיהדרו אחרי כהן אחר.

ובשו"ת שבט סופר (יורה דעה סימן ק) גם נראה מדבריו שהבין בדברי סבו שישראל ליכול להיות שלוחו של כהן, ואדרבה הביא שם מהחת"ס (חלק ב' יו"ד סימן רצ"ו) דכהן שישלח כהן הוי לא שכיח, וז"ל "אלא שי"ל בזה כיון דמידי דלא שכיח הוא שיהיה הכהן שליח לפדות ע"י כהן אחר, גם אינו בדין שנראה כמזלזל בכהונת עצמו וכו' ". ודייק השבט סופר דמשמע דישראל כן שכיח, עיי"ש.

ובספר מחנה אפרים (סימן ל"ג) נסתפק בזה דיש לומר דלא מהני לדעת תוס' ב"מ (דף ע"א) דבעי שלוחו של בעל הממון, ואם גוי מזכה לישראל ע"י ישראל לא מהני, וכן קטן לגדול,

בשאר מתנות כהונה י"ל סברא הנ"ל, דממילא הוא של הכהן כיון דכהנים אחרים מסחי דעתייהו מיניה, אבל לענין פדיון הבן איכא למימר דלא מהני לפדות ע"י שלוחו של הכהן, דאין אדם יכול לזכות מציאה לחברו מצד תופס לבע"ח, [ועפ"ז נתן עוד טעם ג' לדברי הריב"ש והרמ"א אמאי לא מהני לשיטתיהו שליחות בפדיון הבן, ולשונו "ומטעם זה אפשר להסביר סברת השואל שברבי"ש דסובר דאי אפשר לשלוח שליח לפדות בנו, ופסקו הרמ"א (ביו"ד סי' ש"ה) והאחרונים השיגו עליו, דמאי שנא דבכל התורה אמרינן שלוחו של אדם כמותו. ולהנ"ל י"ל על פי דברי הרא"ש (בפ"ק דגיטין אות י"ג) דלאו כל כמיניה לשויא שליח לחוב לאחרים, וא"כ י"ל דלא דמי לשאר תרומה ומעשרות דעיקר השליחות על ההפרשה, ובזה אינו חב לאחרים, אבל כאן עיקר המצוה הנתינה והרי בזה הוא חב לכהנים אחרים, ובזה שפיר י"ל דאי אפשר לעשות שליח ואין כאן מקומו, ע"כ]. ולכן הסיק שם שאין לשלוח שליח אפ' כהן לקבל מעות הפדיון.

ובשו"ת חתם סופר חלק ב' (יורה דעה סימן רצ"ב) יישב קושייתו מהא דתופס לבעל חוב במקום שחב לאחריני, וכתב "ולרווחא דמלתא אפרש לו דברי מרדכי (שם סי' רמ"א) וכו', מ"מ במתנות כהונה שאין להנותן אלא טובת הנאה אין זה דעת אחרת מקנה אלא כעין מציאה, פי' לא שתהיה מציאה ממש שאין לו בעלים ויהיה השליח כתופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים, זה שיבוש ודעתא קלישתא, שהרי לזה יהיב רחמנא טובת הנאה לבעלים שהם יעכבו לכל מי שרוצה לזכות בלי רשות, וא"כ זה הזוכה ברשותם אינו חב לאחרים אלא הוא כמציאה שאין לה בעלים המנתקים כח השליח מבעליו, אלא אדרבה הוי יד השליח טפי מיד בעה"ב במתנות כהונה טפי מענין אחר".

ו. ואחר שפלפל בזה סיים "מ"מ לענין פדיון הבן אף על גב דמדינא דש"ס יכול לפדות ע"י שליח כהן, מ"מ הגאונים תקינו לומר

פדיון עבדל תורה

ושור"ר שכן כתב בספר אוצר פדיון הבן (פרק ט' סעיף יב) "יכול הכהן לעשות שליח לקבלת דמי הפדיון, וטוב שיהיה השליח גם כן כהן. ושכך הסיק במחנה אפרים (שם), ובחתם סופר (הנ"ל), וכן הוא בזרע אמת (חלק ב' סימן קל"ו), וכן מבואר ביעב"ץ (בסידורו אות כ') שכתב "או ישראל שעשאו כהן שליח לקבל הפדיון פודה מהן (מהוריו), וסיים שם וטוב להביא כהן ממקום אחר".

ומטעם זה מבואר בירושלמי דאין אדם עושה שליח לקבל מתנה וכיון דלא מהני שליחותו, אם נאבדו הה' סלעים מיד השליח לא נפטר האב מחיובו, עיי"ש. והעלה שם שיכול הכהן לשלוח שליח. ועיין עוד מה שהעיר על דבריו בספר אמרי בינה (דיני פדיון הבן סימן ו').

ולכן נראה שאם הכהן שולח שליח לקבל המעות יש לו על מי שיסמוך ובפרט בשעת הדחק.

מפתחות

סימן קמז

סוכה שיש בה דופן עקומה שאינה בגובה הסכך פחות מד' אמות בקו מאוזן בגובה הסוכה, ומשוך מסוף הדופן מחיצה אנכית עד גובה הסכך, הסוכה כשרה, אפילו אם יש באלכסון ממקום שמתחיל שיפוע הדופן עד גובה הסכך יותר מד' אמות, שגם דופן שהיא משופעת מקרי דופן עקומה וכן מבואר במג"א ועוד פוסקים כיון שאין הפסק אויר בין הדופן לסכך, ועוד טעם להכשיר שאמרינן בסכך חבוט רמי ומגיע לגובה הדופן העקומה ואף שהוא סכך שלם, ובצירוף ההלכה למשה מסיני שדופן עקומה פחות מד' אמות לסכך הסוכה כשרה, והאריך בדיון צירוף ב' הלכות למשה מסיני, ומקיים בה מצות ישיבה בסוכה, ומברך בה ברכת לישב בסוכה, בכל מקום שהוא תחת הסכך ולא תחת הדופן העקומה, דאמרינן ספק ספקא לברך במצוה שהיא של תורה.

סימן קמח

לכתחילה יש לכהן לקיים את מצות פדיון הבן וקבלת המעות בעצמו דמצוה בו יותר מבשלוחו, ובפרט שיש מהפוסקים הסוברים שלא מועיל בזה שליחות, לפי שיש אומרים שהשליח אינו נקרא בר חיובא, ואפילו אם שולח כהן חבירו, אין השליחות מכח נותן המעות שהוא האב, ועוד שכך תיקנו הגאונים שהכהן יקיים הפדיון, ובפרט כימינו דאכשר דרא, ומצויים כהנים בכל מקום לקיים הפדיון ע"י הכהן בעצמו, אמנם בשעת הדחק כגון מקום רחוק יש לסמוך על הפוסקים דאפשר לעשות הפדיון על ידי שליח הכהן.

בשורה טובה לאוהבי התורה ולומדיה

לה"ד בני"ד עמ"י עש"ד

בסיעתא דשמיא בקרוב רוצים להדפיס
את סדרת הספרים החדשה

"אשיחה בחוקיך בהלכה"

חמשה כרכים

לסדר פרשיות השבוע

מהרב אורן נזרית שליט"א

נדבך נוסף חשוב מאוד לסדרות הספרים
"שיחות חיזוק", "אשיחה בחוקיך" ועוד מהמחבר

וכעת מבקשים לזכות
את הציבור הקדוש
לסייע ולהיות שותף
בהדפסת סדרת הספרים
"אשיחה בחוקיך בהלכה"
ניתן לזכות בהוצאת הסדרה
או בפרשיות
ולהקדישן לברכה הצלחה
ולעילוי נשחת וכיו"ב

הספרים מעוטרים
בהסכמת גהולי ההוד שליט"א
והתקבלו בס"ד באהבה רבה
בהיכלי התורה

לברטים ניתן ליצור קשר בטל: 0506491414, 0509013000

לה"ו בינ"ו עמ"י עש"ו

בשזורה טובה לאנחבי התורה ולומדיה

בסיעתא דשמיא יצא לאור עולם סדרת הספרים

"אשיחה בהקיד"

על פרשיות השבוע באגדה

מתוך סדרת הספרים אשיחה בהקיד באגדה ובהלכה

מהרב אורן נזרית שליט"א

הספרים מעוטרים בהסכמת גדולי הדור שליט"א
מלאים בהלכות בקניני תורה ובדרכים לעבודת ה' יתברך
משולבים בסיפורים על גדולי ישראל ודרך עבודתם

וכעת מבקשים לזכות את הציבור הקדוש
לסייע ולהיות שותף

להשלים את סדרת הספרים בהלכה לזיכוי הרבים
וזכות לימוד התורה וזיכוי הרבים תגן בעדכם
ניתן להקדיש פרשיות
לברכה והצלחה ולעילוי נשמת וכיו"ב

052-7627427 תשוד .ש.א

לקבלת גיליונות אלו חינם
יש לשלוח בקשה למייל:
toraren@gmail.com

לפרטים ניתן ליצור קשר בטל: 0506491414, 0509013000